

УДК 330.354

Особливості розвитку інформаційно-комунікаційних технологій у сучасних умовах української економіки

Шарпіта В.С.

магістр

Київського національного університету технологій та дизайну

Іванченко Н.О.

доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу

Київського національного університету технологій та дизайну

У статті проводиться аналіз ролі та місця нових інформаційно-комунікаційних технологій, особливостей їх використання у сучасній економіці України. Розглядається вплив сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на економічний розвиток країни. Відображено проблеми ринку інформаційних технологій та шляхи їх вирішення. Виявлено основні тенденції та стратегічні орієнтири подальшого розвитку інформаційної економіки в Україні. Ринок інформаційно-комунікаційних послуг як один із важливих складників інноваційної економіки демонструє високі темпи зростання, що випереджають темпи зростання економіки загалом.

Ключові слова: сфера інформаційно-комунікаційних технологій, інформатизація суспільства, інформаційна економіка, новітні технології, комунікація.

Шарпіта В.С., Иванченко Н.А. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ УКРАИНСКОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье проводится анализ роли и места новых информационно-коммуникационных технологий, особенностей их использования в современной экономике Украины. Рассматривается влияние современных информационно-коммуникационных технологий на экономическое развитие страны. Отображены проблемы рынка информационных технологий и пути их решения. Выявлены основные тенденции и стратегические ориентиры дальнейшего развития информационной экономики в Украине. Рынок информационно-коммуникационных услуг как одна из важных составляющих инновационной экономики демонстрирует высокие темпы роста, опережающие темпы роста экономики в целом.

Ключевые слова: сфера информационно-коммуникационных технологий, информатизация общества, информационная экономика, новейшие технологии, коммуникация.

Sharpita V.S., Ivanchenko N.O. FEATURES OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE CURRENT CONDITIONS OF UKRAINIAN ECONOMY

The article analyzes the role and place of new information and communication technologies, especially their use in modern economy of Ukraine. And also examines the influence of modern information and communication technology in economic development. The problems of the information technology market and ways to solve them are shown. The main trends and strategic guidelines for the further development of the information economy in Ukraine are revealed. The market of information and communication services as one of the important components of the innovative economy demonstrates high growth rates, outrunning the growth rates of the economy as a whole.

Keywords: information and communication technologies, information society and information economy, new technologies, communication.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глобалізація світогосподарських зв'язків, відсутність інформаційних кордонів між державами, а отже, і стрімкий розвиток інформаційного суспільства як у розвинених країнах, так і в тих, що розвиваються, зумовлені інтенсивним упровадженням останніх досягнень науки і техніки в галузі інформації та комунікацій, які сьогодні є невід'ємним складником повсякденного життя світової спільноти.

Інформаційно-комунікаційні технології в сучасну епоху постіндустріального суспіль-

ства відіграють ключову роль у зростанні людського капіталу країни. Однак залишається нерозглянутим питання, як загалом інформаційно-комунікаційні технології впливають на економіку країни, зокрема на добробут суспільства, який позитивний ефект отримує бізнес-середовище та держава за умов постійного оновлення інформаційно-комунікаційних технологій та їх упровадження у відповідні процеси, а отже, тема цієї статті є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням впливу ІКТ на економічний розвиток країни були присвячені праці таких закор-

донних та вітчизняних вчених, як Д. Белл, А. Тоффлер, П. Друкер, Я. Жаліло, М. Кастельс, О. Карпенко, Р. Радзієвська, Л. Огунсола, К.Князев та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідно дослідити стримувальні фактори розвитку ринку інформаційних технологій та можливі перспективи українських підприємств обраної галузі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у проведенні аналізу інформаційно-комунікаційної революції на інформаційному ринку України, обґрунтуванні проблем розвитку ринку інформаційних технологій в Україні та шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) в умовах сучасного динамічного розвитку глобальної інформаційної інфраструктури відіграють ключову роль у зростанні соціально-економічного та бізнес-середовища будь-якої країни, позитивно впливають на швидке налагодження зв'язків у сферах торгівлі, фінансів, транспортування, сприяють активному співробітництву країн із впливовими міжнародними організаціями.

Стрімкий прорив за важливими напрямками технологічного розвитку (насамперед у сфері електроніки, кібернетики та інформатики) слугував потужним поштовхом до інтенсивного нарощення процесів інформатизації всіх сфер життя суспільства. Перехід від індустріальної епохи до інформаційного суспільства, а також зміни в підходах до оцінки ролі інформації в політичному й економічному житті країни були передумовою для виходу інформаційно-комунікаційних технологій на якісно новий рівень, який дає змогу без значних капітальних витрат вирішувати складні економічні та інші завдання не лише на державному рівні, але й на рівні окремих підприємств. Відбувається широка інформатизація всіх сфер суспільства, що принципово змінює роль інформації та інформаційно-комунікаційних технологій у соціальному та економічному розвитку країни, від масштабів і якості використання яких у професійній діяльності спеціалістів залежать рівень економічного та соціального розвитку суспільства, його інтеграція у світову економічну систему.

Згідно із Законом України «Про інформацію» інформація – це задокументовані або публічно розголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, дер-

жаві та навколишньому природному середовищі [1].

Інформаційну інфраструктуру економіки утворюють підприємства та організації, центри обробки й аналізу інформації, канали інформаційного обміну, комунікації і лінії зв'язку, засоби інформаційної взаємодії. Однією з ключових технічних характеристик інформаційної економіки є мережа Інтернет, що стала платформою для нових способів ведення бізнесу, надання урядом державних послуг та забезпечення можливостей безперервного навчання.

На думку Р. Ліпсі, який вивчає взаємозв'язок між технологічними змінами й економічним розвитком, впровадження цифрових технологій матиме значний вплив на суспільство [2], а саме:

- початковий спад продуктивності і затримка виграшу продуктивності від упровадження нових технологій;

- скорочення штату (оскільки багато старих навичок не будуть більше потрібні);

- технологічне безробіття;

- зростаючі відмінності в розподілі доходів, які мають тимчасовий характер до моменту, коли пропозиція робочої сили наздожене нові вимоги до кваліфікації персоналу;

- значні зміни в регіональній структурі розміщення продуктивних сил, необхідній освіті і кваліфікаціях персоналу, інфраструктурі, нормах і правилах (інтелектуальна власність, антимонопольне законодавство тощо), собі життя.

Переваги для суспільства від цифрової та інформаційно-комунікаційної революції полягають у забезпеченні кращого та дешевшого доступу до знань та інформації, що прискорює здійснення операцій і бізнес-процесів, знижує їх вартість та збільшує вигоду громадян і споживачів.

Швидке зростання значення інформації та електронних послуг, застосування ІКТ в економіці, державному управлінні та в повсякденному житті громадян викликало новий напрям трансформації – перехід до інформаційної економіки.

Розвиток суспільства в інформаційній економіці зазнає змін, тому що відбуваються зміни в інфраструктурі та технологіях. Оскільки основним продуктом інформаційної економіки є інтелектуальні послуги та наукомісткі товари, найбільшу цінність становлять інформація і знання, на основі яких розвиваються інформаційні технології.

Інформаційна економіка – це такий тип економіки, де продуктивність і конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів залежать головним чином від їхньої здатності генерувати, обробляти й ефективно застосовувати інформацію, засновану на знаннях [3]. Також інформаційну економіку можна визначити як економіку, в якій інформація є валютою та продуктом.

Незважаючи на безсумнівні переваги інформаційно-комунікаційних технологій, значні перешкоди для їх ефективного використання існують як у розвинених країнах, так і у країнах, що розвиваються. Ці бар'єри мають бути елімінованими для повної реалізації потенціалу ІКТ. Деякі бар'єри є ендемічними (наприклад, розрив між поколіннями, у процесах навчання, в отриманні досвіду у сфері інформаційно-комунікаційних технологій), а отже, подолати їх досить складно. Країни, що розвиваються, стикаються із проблемами слабко розвиненої телекомунікаційної інфраструктури, низької комп'ютерної грамотності, відсутності обізнаності або низької спроможності користування мережею Інтернет. Оскільки країни, що розвиваються, більше страждають від «цифрового відставання», вони ризикують залишитися без можливостей отримання додаткових доходів (створення продукції з високою доданою вартістю), більш швидкого соціально-економічного зростання (автоматизації різних процесів, а отже, зменшення собівартості виготовленої продукції, оптимізації витрат підприємств, пришвидшення виробничих процесів, ефективної реалізації ресурсів) та рівноправної повноцінної присутності на оцифрованій світовій арені [4].

Водночас позиції України у світових рейтингах розвитку електронного урядування та онлайн-сервісів, які, зважаючи на актуальні тренди глобального розвитку, є фундаментальним критерієм інформаційної розвиненості держави, досі є не найліпшими. За результатами останніх вимірювань Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum) [5] Україна посіла у рейтингу країн світу за Індексом мережевої готовності 75 місце з-поміж 142 країн – членів ООН (інтегральний показник). У 2012 р вона посідала 68 місце, у 2010 р. – 54-те.

Стан розвитку інформаційної економіки в країні свідчить, що досі в незалежній Україні інформаційна економіка та ІТ-індустрія розвивалися за умов відсутності дієвої підтримки з боку держави, роль якої переважно зводи-

лася до збору статистичних даних і фіскального тиску. Досить часто сфери повноважень і функції профільних відомств дублюються, тоді як утворилися цілі напрями, регулювання й управління якими фактично не здійснюється або здійснюється незадовільно.

Інформатизація бізнесу – процес постійного вдосконалення не стільки самих інформаційних систем, скільки управління загалом [6]. Тому для оцінки інвестицій в автоматизацію компанії важливо знати фактори успіху і ризику таких проектів, важливо співвідносити витрати на інформаційну систему і переваги з погляду фінансової та організаційної перспектив. Рівень таких знань забезпечить ефективність вкладень в інформаційні технології і бізнес загалом.

Стримувальними факторами розвитку ринку інформаційно-комунікаційних послуг є:

- несприятлива макроекономічна ситуація у країні, що насамперед виражається у зниженні рівня купівельної спроможності населення;
- нестабільність та непередбачуваність державної і законодавчої політики у сфері бізнесу та ІТ;
- стан фінансового сектору України;
- відсутність Національної системи індикаторів оцінки процесів розвитку інформаційно-комунікаційної галузі;
- відсутність дієвої загальнодержавної координації, нагляду та контролю проектів;
- недостатня забезпеченість сектору іноземними інвестиціями;
- перевантаження мереж у великих містах і зниження якості надання послуг;
- низький рівень упровадження інновацій на підприємствах;
- небажання компаній реалізовувати проекти з підключення послуг у невеликих населених пунктах через значні витрати на їх реалізацію та великий строк окупності;
- нерівномірність забезпечення доступу населення до інформаційно-комунікаційних технологій.

Українське законодавство характеризується як надмірно складне та нестабільне. Україні притаманні досить часті зміни законодавства та прийняття нових законів, що може загрожувати інвестору необмеженим ризиком. Важливо забезпечити стабільність і передбачуваність, а також уникнути ситуації, в якій модернізація та внесення змін до нововведень у законодавстві стануть регулярними. Необхідно встановити можливість вирішення інвестиційних спорів за участю

держави у міжнародних арбітражних судах та виконання їх рішень.

Головною проблемою в інформаційно-комунікаційній сфері залишається низька схильність підприємств до інновацій, що обмежує зростання продуктивності праці, не створює фундаменту для структурної перебудови економіки, не забезпечує її якісного оновлення [7]. Інформаційно-комунікаційні підприємства не впроваджують новітні науково-технічні розробки для здійснення своєї технологічної модернізації, оскільки існує висока ймовірність несприйняття більш якісних послуг споживачами внаслідок зростання собівартості. Проте відсутність розвитку та впровадження на підприємствах нових технологій веде до зниження їхньої конкурентоспроможності на світовому ринку.

В Україні досі існує проблема значного зменшення кількості висококваліфікованих спеціалістів внаслідок виїзду їх за кордон, оскільки тут вони не можуть повністю проявити свій потенціал та досягти кар'єрного зростання. Наукові працівники їдуть працювати в дослідницьких та технологічних центрах різних країн із метою набуття, поліпшення та можливості використання своїх знань. Близько 40% усіх випускників вищих навчальних закладів залишає країну, а низька продуктивність праці знижує конкурентоспроможність України на світовому ринку та обсяг залучення іноземних інвестицій. В Україні середня заробітна плата в інформаційно-комунікаційних підприємствах зазвичай є вищою за середню. Конкуренція на міжнародному ринку змушує компанії тримати заробітну плату фахівців на високому рівні, щоб запобігти їх переходу до конкурентів або еміграції в іншу країну.

Згідно з дослідженням Ukraine Digital News та фонду AVentures Capital загальна кількість

програмістів на українському ІТ-ринку зараз становить 90 тис. осіб. За рахунок залучення молодих фахівців цей показник до 2020 р. планують наростити до 200 тис. Сьогодні попит на фахівців ринку ІТ-послуг в Україні перевищує пропозицію [8].

Щоб запобігти виїзду спеціалістів за кордон, необхідно, окрім підтримки на належному рівні заробітної плати, стимулювати їхню працю, забезпечувати навчання та набуття нових навичок у процесі роботи, давати можливість кар'єрного росту та особистого розвитку на підприємствах.

Висновки з цього дослідження. У сучасному суспільстві інформація та знання стають джерелами вартості, а можливість оперативної передачі інформації є вкрай важливою умовою успіху як для комерційних чи державних структур, так і для людини. Інформатизація всіх сфер суспільства дає змогу людству вже сьогодні перейти на якісно новий рівень життя. Аналіз стану експортно орієнтованої ІТ-індустрії показує, що в існує низка факторів, які стримують розвиток цієї галузі в Україні, але з кожним роком набирає потужності підготовка висококваліфікованих спеціалістів у ІТ-сфері.

Варто зазначити, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в Україні як одного з найважливіших наукомістких секторів української економіки є важливим для економічного зростання. Інформаційно-комунікаційні технології як технології загального користування впливають на посилення господарських взаємодій в економічній системі та можуть широко використовуватися як ефективний інструмент технологічних і організаційних новацій у різних галузях економіки. Одним із основних факторів подальшої інформатизації країни є покращення умов для розвитку сфери з боку держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р «Про схвалення стратегії розвитку інформаційного суспільства України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80/>.
2. Lipsey R. Technological Shocks: Past, Present and Future / R. Lipsey. 2002. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.sfu.ca/~rlipsey/T&G.PDF>.
3. Войтко С.В. Менеджмент у телекомунікаціях: [навч. посібник] / С.В. Войтко, К.П. Ангелов / За наук. ред. В.Г. Герасимчука. – К. : Знання, 2007 – 295 с.
4. Статистична інформація / Офіційний сайт Державного Комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Украина на 75-м месте в мировом рейтинге развития информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) от World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euroosvita.net/prog/print.php/prog/print.php?id=1784>.

6. Радзієвська С.О. Глобальні економічні процеси та Україна / С.О. Радзієвська // Міжнародна економічна політика. – 2014. – С. 80–104.

7. Постанова Верховної Ради України про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Реформи галузі інформаційно-комунікаційних технологій та розвиток інформаційного простору України». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1073-19/pag>.

8. Ринок інформаційних технологій у 2016 році: шлях крізь терни. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ua.racurs.ua/1070-rynok-informaciynyh-tehnologiy-u-2016-roci-shlyah-kriz-terny?articlevolist_page=6.